नं० ८८०-घ

ग्रहलाघवः विवरण सहितः (ज्योतिषम्)

पत्राणि ४२ (सम्पूर्णम्)

नं० **८८०**-घ

कर्त्ता विश्वनाथः

नं० ८२०५
ग्रहलाघवविवरणम्
५२ पत्राणि
ज्योतिषम् [illegible]
[illegible]

ग्रहलाघवोदाहरणं

ग्र.ला

१

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ नमो गुरवे श्रीसरस्वतीरूपाय नमः श्रीसूर्यादिग्रहेभ्यो
नमः ॐ ज्योतिर्विद्बृहणगणेशगुरुहणं निर्मथ्य शास्त्रार्थं यश्चक्रे ग्रहलाघवे
विवरणं कुर्वे सत्सत्प्रीतये स्वत्वाशम्भुसुते दिवाकरसुतः स्वद्दिश्वनाथः कृतीजा
ग्रज्योतिषवर्गगोकुलपरित्राणायनारायणः १ श्रीमद्बृहणगणेशदेवरतनये
ग्रेश्याः कृतास्ति तद्वात्प्रवेणान्टसिंहज्योतिर्विदास्यकृतग्रहलाघवटीकायां सोक
हृद्येन निबद्धाः तद्यथा कृत्वादौ ग्रहलाघवे लघुबृहत्तिथ्यादिचिंतामणीं सन्सिद्धां
तशिरोमणेश्च विवृतिं लीलावतीं व्याकृतिम् श्रीवृंदावनटीकिकां च विवृतिं मोहू
र्तेतत्त्वस्यैव सच्छ्राद्धादिविनिर्णयं सुविवृतं छंदोर्णवाख्यस्य वै २ सूर्यीरंजनने नजे
नीयंत्रकं च सुहृत्स्याष्टमीनिर्णयं होलिकायाः लघूपायपातसन्ध्यात्म्यानपूर्वानाण
येगुरुब्रह्मलनिर्वाणमागात् २ श्रीमत्कौशिकमुनिश्रेष्ठवंशोद्भवो जलधितीरनि
कटवर्तिनंदिग्रामनिवासी सकलभूमंडलपतिपूजितचरणाश्रुगणांभोरुहो निखि
लशास्त्रार्थप्रवीणो द्वादशसिद्धांतार्थोपपत्तिकोविदः समस्तवैयाकरणाग्रणी १

रगणितगणितगणितशास्त्रविचारसारचतुरोज्योतिर्विन्कलावते
मः श्रीमत्केशवदैवज्ञात्मजः श्रीमद्गणेशदैवज्ञवर्यो ग्रहलाघवाख्यक
रणे चिकीर्षु स्तत्रादौ निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं तत्प्रवर्षार्थ्ये वाशीर्नम
स्क्रियावस्तुनिर्देशात्मकानां मंगलानां स्तुतिदेवतागुरुवो निर्देशा।

ॐ श्रीगणेशाय नमः ज्योतिःप्रबोधजननीपरिशोध्यवितंतनस्त
त्कर्मचरणेर्गिरहणार्च्यपदाणां स्वल्पान्तराणिचवतदृशाकृतैनेकृपा।
यैर्व्यक्तीकृतानाजपतिकेशववाकस्तुतिस्म १ ॥

त्मकं मंगलं वसंततिलकेन वृत्तिवमाति साकेशवस्य ग्रंथकर्तुर्वा
ग्वाग्जिनयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते सा स्तुति र्वेदोपि जयति सा मंपवि।
शेषणद्वारेणाह कीदृशी सत आह ज्योतिःप्रबोधजननी ज्योति।

षां ग्रहनक्षत्रादीनां प्रबोधं ज्ञानं जनयतीति सा अथ प्रजापतिपक्षे
ग्रला जसः परब्रह्मण आत्मस्वरूपस्य प्रबोधं ज्ञानं जनयतीति तथा किंभूता वि
२ मे परिपोष्य विमलेन मनःसंपोष्य निर्मलीकृत्य केन स्वस्वकर्मचा
रणेन त्वनकेषां वेदनसहषट्कानि तेषां चरणानि सदभ्यासस्तेन त्वस्वक
कर्मचरणेत्यनेन केषां वेदनसहषट्कानि तेषां चरणानि सदभ्यासस्तेनस
स्वस्वकचरणानि ग्रहकेन्द्रकादीनि समभ्यस्य मनो निर्मलीकृत्य
ग्रहादीनां प्रबोधो भवतीत्यर्थः अथ प्रजनपक्षेऽस्मिं तत्त्वस्वकचरणानि
ग्रहकेन्द्रकादीनि समभ्यस्य मनो निर्मलीकृत्य ग्रहादीनां प्रबोधो
भवतीत्यर्थः अथ प्रजनपक्षेऽस्मिं तत्त्वषट्कानि विष्णुसहस्रकादीनि तेषां
चरणानि धर्मकर्मानुष्ठानादीनि तेषां चानुष्ठानेनाभ्यासेन निर्मलीकृ
त्य परब्रह्मज्ञानं भवतीत्यर्थः पुनः किंलक्षणा ग्रहनाथस्य सा गर २

नश्वासावर्थोगहनार्थोऽदुर्बोधार्थः तेन सूक्ष्मेणाप्युक्तासमस्तेवोभय
त्र स्वल्पात्मतयापि स्वल्पाल्पवर्णेनापि संक्षेपपरिमितात्मतयापि ननु
स्वल्पात्मतया यावत् बहूर्थो भाषः कस्मात्प्यर्थो वबोधो न स्यादित्यत आह तदे
षा कृते न हृपायैर्व्यक्तीकृता न स्यापाकृते नल्पसंख्यापात्स्तुत्यादयस्त
च्छिष्यास्तैः कृते न हृषीयेष्टीकादिभिर्व्यक्तीकृता अप्यवगतदृष्टाल्प
स्याः श्रुते गणा वा वर्णा च यस्तैः कृते न हृपायैः टीकाभिर्भाषादिभि
र्व्यक्तीप्रकटीकृता १ अथ निजकृतनकरणस्य नामस्वरूपस्य विस्ता
रसाम्प्रयोजनयस्तन्त्रस्मरणात्मकं मंगलमोपक्षं दकेनाह ॥
हेगणाकं वं विस्तरूपं रामे स्मरतं तत्स्मरणं कुरु तत्करणं वत्स्मा
णेयहकरणं वस्मत् उभयोः स्मरणात्त्रिः श्रेयोसाधिगमो भवति

इत्यर्थः कथंभूते विलग्नरूपं परिभग्नस्मै विकेशाचापं परिभग्न
गता द्विधाकृते द्विधाकृते मौर्विकया जीवया सहेशस्य महादेवस्य
१ चापे धनुर्येन तत् सीतास्वयंवरे सम्प्रयुक्ते यत्र परिभग्न द्वि
3 धाकृते मौर्विके जीवया सहितमीशां हृहस्थापं यस्मिंस्तत् अस्मि
करणे जीवा धनुषी न कृते इत्यर्थः पुनः कीदृशं टङ्कशण्णहारल
सत् टङ्कास्यमुद्राशुणाराज्ञवे यस्मिन् स चासौ हारश्च तेन लसत्
शोभमानम् अत्र च टङ्का अपवर्तितमाये अनाकारा हाराश्चैतैर्लसत्
पुनः कथंभूते महाहववाहु सवृत्तौ वृत्तौ लौ बाहू भुजौ यस्य तत्त्व
हववाहु अत्र च महाहवानि परिलेलोदीक्ष्यन्तासि बा वृत्तभुजौ
यस्मिंस्तत् महाहववाहे पुनः कथंभूते सफलप्रदे सहृप्मोतालोप २

फलेष्वकोषेण ददाति तस्य फलप्रदे पुनः किंभूते आर्तेन्दुप्रभे आर्ता
स्वीकृता तुहिनतुषारस्य प्रभा कान्तिर्येन तदा तुन्दप्रभे मनुष्यरूपमिव
यैः प्रमदानां गीकृता द्वादशांगुलशोकैः प्रभाछायायस्मिंस्तत २
प्रष्यपूर्वाचार्यैः कृतेषु ग्रहकरणेषु सत्स्व किमर्थमिदं करणमाक
यद्यप्यकार्षं हरवः करणानि धीरास्तेषु न्यकापनुरपास्यनसि
द्धिरस्मात् न्याचापकर्मरहिते ह लघुप्रकारे वक्ष्ये ग्रहप्रकर
णे स्फुटस्वहितोस्मि ॥ धीति तत्करणप्रयोग नेवसंमति
लकेनाह ग्रहेंगणेशाल्पस्माकारणात् हश्वकरणे स्फुटदृग्गणि
तैक्यकारि कर्तुमुद्यतोस्मि अतइत्याह यद्यपिधीराः स्वष्टइउरवोमहां
तोगणकाः करणान्यकार्षुः तेषु करणेषु न्यकापनुरपास्यजी

ग्रता वायतुबोल्पक्वायद्दादिसिद्धिर्भवति इदंतन्याचापकर्मरहितं
४ जीवायतुर्नाभकगाणितकर्मरहितंसलबुधकारं स्वनवोसले
५ क्रियायुक्तं यत्रकलनार्थंद्दानयनेनतेत्रम् यत्रयाकाळुद्दान
यनेनतकवतो अनयवेविधयाकाळुद्दानयनेकेकोमीतिसूचितं ३
यावोद्दे ४ ४ अनितयाकर्इमा ।। हतकालेसाक्षक्वाले यविद्दनसे
सकेतयुक्तं वैयाये: पृथगमुनस्तदव्धवकादिंगुक्वादसर ३३
फलायिमासयुक्तमू ४ लविद्वगनतियिपुंनियबकेमां ८ एण
त्वेपृथगमुतेताश्चिषद्कलवे: ऊनाहैविंशुनमहर्गणोभवेद्दे
वारस्याक्षरहनचक्रयुग्मगणोज्ञान ५
अथतावदहर्गणान
यनेश्लोकद्दयेनाह ।। द्याबोद्दे: १४ ४२ हिचनागिंशादधिकचक्रर्देणा · ४

णानैऋनिनः णाकोन्नूपिंडः करणगतान्नूपिंडः स्यात्. सदेशाद्भदेकादा
शभक्तोयदाने फलेन स्फुकान्त्यं च वक्रे सत्स्कं स्यात्. वक्रमितिकिंपन्यो
यात्रक्रमणागुनः शावनेन भुक्तांत्वक्रमितिलिङ्गेनेन गुनः शोध्यं वि १५
हनेंद्वादशगुणितेन यन्नश्ते गाघेस्ते व्रगुल्का दारम्भ्यादिकालपर्यन्तगमासे
गुक्तेंद्र्यपक्यान्यंशमुनसटक्ष्ववक्राद्धिहनवक्रसहितगाथिनगुक्तादशा
गुनायदसरफलं त्रयस्तिंशाङ्क्रामेफलेनेपिमासास्तुः तेरपिमासेः
रुपवक्यगुक्तमेवेसतिमासगणः स्यात्. तन्मासगणगुक्तेत्ववि १ः
वृत्तिंशतागुणितेन गुल्कपलादियनतिथिभिर्युक्ते निरंशशेषवर्जि
तमिषवक्रसंगतो ८ णाद्भेषष्टभागयुक्तेतन्स्यपक्यान्य शमुनः श
द्धि ९४ षट्कैस्वनुष्कषगाभक्तालब्धोऽर्ह्नाहर्वमदिनैः ऋष्यक्त्य
विषुनेरहितेन यन्नदहर्गणोभवेत्. शनैवाराननयनेशार ५ हतेनपंचव

णितेनेष्टचक्रेणयुतोहर्गणस्स्पष्टाभिलष्टः कार्यः लघुस्पष्टमार्गेणोप
ग्र.ला. मज्ञानार्थंदर्शयतिग्रहारभ्यागनवारोत्नेयः पत्रमूलेनत्रचेद्दवारोतःपरंभो
मादिगणनीयमित्यर्थः तथोदाहरणक्रमोलिख्यते तत्रश्रीमन्नृप
तिविक्रमादित्यराज्यात्संवत्सरेषु १६९५ तथाशालिवाहनभूप
संवत्सरेषु १५३४ वैशाखशुक्लपूर्णिमायांसोमेघटादि ५४।१०
विशाखानक्षत्रघटादि २९।५५ वरीयान्योगघटादि १९।० तदि
नेष्टार्थादीनांस्पष्टीकरणार्थंमहर्गणस्साध्यते तत्रशाकः १५३४
ग्रंथवर्षैर्हीनः १४४२ जातोब्दपिंड ९२ एकादशभि ११ र्भ
क्तफलस्यफललब्धंचक्रं ८ शेषं ४ इदंद्वादशभिर्गुणितंजातं
४८ इदंचैत्रशुक्लादारभ्यवैशाखकृष्णामावास्यापर्यंतंगतमासे
न १ युतंजातं ४९ एषकक्षः ४९ द्विगुणितचक्रेण १६ सहितं ५

जाते ९५ पतहिगुके ९ जाते ०५ असदमैः ३३ भक्तादामेफल
मपिमासैः २ आमोहिस्रो ४९ पुक्तोजातः मासरागः ५८ अवेत्रि
पाहुतानः १५३ पर्षवैषगावक्षुक्लप्तनिपदामभ्यगनतिथि
भि १४ पुतेभ्जातः ९५ ४४ पषनिरयेणावपवरहितेनवकस
षडंपेन १ पुक्तोत्जातेः ९५ ४५ पतस्याश्रुतछष्टिभक्तालत्रम
नाहाः २४ पत्तैःएषकस्यः १५ ४४ विपुलोजातः सावगोह
गिताः १५ २१ अष्पवारानपने अभीष्टवके ८ इदंपावेण ५ ह
तेत्राते ४ अनेनपुक्तोहर्गणोजातः १ ७ २१ सम्मभिस्त्रष्टेन
पोषं स्रसं आज्ञाम्मेदमसमारम्भगतवारोदेयः अयागतस्सा
म्वारः अयामेविशेषः अहर्गणापयभीष्टवारोनायाति त

ग्रला
९
6

दाभीष्टवारार्द्धेमेकोनिरेकवाकार्योहर्गणः उक्तंचसिद्धांतशि
रोमणौत्व १ याम्घ्नकोहीनोवासैकोवापिनिरेककः इष्टवा
हर्गणःकार्योयदावारोनलभ्यते अमस्थपदार्ईशास्मिक्रियमा
णोलङ्कंचक्रेपौषस्यांतेचेष्टमंतदाहर्गणोतत्रवारेष्टवारह
योरेकंनंपतति अथोदाहरणंयथाशाके १५७४ चैत्रशु
क्लप्रतिपदिरवौ अहर्गणस्साध्यते चक्रे १२ पौषः अहर्गणः १९
अथागतोभौमवारः अपेक्षितस्तुरविवारः एतादृशास्थलेहा
भ्योरहितःसहितोवाकार्यः किंचयस्मिन्वर्षेधिमासःपतति
तत्राद्योविपोषः अधिमासात्पूर्वमासेष्वहर्गणानयनेपूर्ववर्षी
येवाधिमासापेक्षयायद्यधिकोमासस्त्वागच्छेन्नहिसनग्राह्यः ९

यथाशाके १५ ५४ चैत्रशुक्लप्रतिपदि भौमे गतास्मिन्वर्षे वैशाखोऽधि
कोऽस्ति अत्राहर्गणसाधने शाकः १५ ५५ द्व्यब्धीशैः १४ ४२ ऊनो जा
तः ११३ एकादशाभिर्भक्तो लब्धं चक्रे ९ शेषं ३ रवि १२ हतं जातं ३६
चैत्रमासाद्गतमासैः युक्ते जाते तत्र ३८ पृथक् ३८ चक्रे ९ द्विहते
१८ युक्तेन युते जाते ५८ दिग्घ्न ९ ते ९८ अमरैः ३३ भक्ते लब्धोऽधि
मासः २ अत्र वैशाखस्यैव मासे षष्ठाधिमासो लब्धः सन्नयाल्यः किं
त्वतिरेकपवग्राह्यलब्धस्य जाते १ युक्तेन पृथक्स्थं ३८ युक्ते जाते ३९
रुद्रैस्त्रिंशद्गुणिते जाते ११ ९ रुद्रैर्गततिथिभिर्युते जाते ११ ९ चक्रा
ख्यद्वंद्वेषोन १ युते जाते ११ ११ पृथक् ११ ११ अत्राष्टषष्ठ्यधि ६४
भक्तो लब्धमवमदिनानि १७ एतैर्हीनःस्थिरांको जातोऽहर्गणः ९ ९४
अस्मिन् भौमादिवारार्थं सैकेकैर्हते भृगुवासरे जातोऽहर्गणः ९ ९५

यदित्थं यथागतनाधिमासैः २ रहर्गणः क्रियते तदार्यं सम्पद्यते ॥
ग्ला २४ अभीष्टवारार्थमेकः कृतोपि अहर्गणोयम् ॥ २५ अस्फुटः
निरेकः कृतोप्यहर्गणोयं ॥ २३ अस्फुटः यतः स्पष्टमानत्रयमहर्गणोवि
संवादात् तस्मात्स्पष्टाधिमासात्यागताधिकोमासस्तल्लब्धोपि सतत्र
स्यः यदात्वधिमासाद्विगुणमासेष्वहर्गणानयने अधिकमासो ल-
ब्धोपि सैकोधिमासो ग्राह्यः यथा संवत् १९ ८५ शाके १५ ३ त
भाद्रपदे अधिमासोस्ति कार्तिकशुक्लप्रतिपदि शनावहर्गणस्सा
ध्यते तत्र शाकः १५ ३ अयं षड्ब्धीद्धे १८ ४ २ अनेनाज्ञात तत्र
कादशाभिर्भक्ते लब्धं चक्रे ८ शेषं रविगुणाहते वेदनागतमासे १
युते १ हिस्य १ यतद्विगुणितनवकेन १९ युते २२ दशाप्तत
२२ अनवैर्भक्ते २२ फलं लब्धोधिमासः १ अधिकमासस्य लब्ध १

त्वात्सैकोज्जातः २ अनेनगुणितं हि स्वंजाते ४ एतद्विंशाद्गुणितं २०·
गततिथिभिर्युक्तंजाते २०· चक्र ८ षड्गेश १ युते १०· हि स्वं
२०· अस्मादब्धिषट्कभकालङ्कनाहः ४ एतेहिस्था २०·
हीनाद्यामोऽहर्गणः २८० अस्मादभीष्टवारार्थं निरेकाजातः
पातिवारेहर्गणः २८ ८ यदितु यथागते रधिमासैः १ अह
र्गणः क्रियतेतदा यंजातः २३ ८ अशुद्धः एतदप्यत्रैव वक्ष्याव
विसंवादात् तस्मात्स्पष्टाधिमासोत्तरमहर्गणानयनेलब्धाधि
काधिमासोग्राह्यः एतदर्कसिद्धान्तशिरोमणौ स्पष्टाधिमासः
पतितेऽप्यलब्धा यदा यदा वापतितोपिलब्धः सैकोनिरेकः क्रमा
त्तोऽधिमासस्तदादिनौघः स्वधियाविधेयः अस्यव्याप्तिविषयाश्चः

अथतिथिमासाद्यन्तरमहर्गणानयनेतिथिमासगतान्तिथ्यपदवश्यान्त्या
गला नन्तिथिमासैर्याल्यः ॥ अथग्रहलाघवाहर्गणोद्धलिङ्गसाहर्ग
८ णानयनप्रकारः श्रीमहागणपादैर्वेतैरभिहितस्तद्यथा विशे
४ ष्यहर्गणे १२२ ॥ ३ शुक्रोग्रहलाघवज्ञोगणः चक्रचन्द्रप
लोज्ञाब्धोक्लमक्लैत्यघरोणेभवेत् ॥ शंगाष्ट्र
पै १९७८५१ शुद्धग्रहलाघवोज्ञगणः चक्रचन्द्रपलोज्ञा
ब्धा ४ । १९ मकरन्दगणोभवेत् ॥ ५ ॥ ॥ अथाद्यो
दीनांराशयादिध्रुवकानाह विगताः कलानन्तरसंख्या
कोनवरापार्यंत्रतत् ८ २९ २३ । ० इति प्रथमस्ताहम् ८
॥ अथस्पर्शवेदमस्ताग्रहणोस्पर्शमोक्षावाधपदेगणोभवा ८

नश्यन्तिकारणादोषपञ्चस्थानिथिसाधनार्थेसूर्यवेदं तुगानो

त्वविपुतानभवास्तरणोभुवः स्वमनलारसवार्धयर्दिघराः

स्मिनकेवाभस्तुवोथ्यवेगायमोषारक्तनागदितोविपुवं

गज्ञाः ९ ॥ पैलाहोत्वधाराभ्रुगोः दितिभ्रुकोभूनवंदना।

विदः केंद्रस्थाद्विगुणोऽवः स्वगुरोः स्वंषड्भमावहिताः

द्वौकेंद्रस्थभृगोः कृषाक्रपमलाराषणादिकोष्णाघानेः पो।

लाः पंचभुवोयमात्रयत्र्मेषधत्तेपकः कण्याने ७ सृष्यरा

पणादितपकानाह ॥ ॥ ॥ ॥

भुवकत्वेपकानाह यानेहेशटलावबस्यपराणीतोणीत्वपे

ग्ला ४ १

योऽग्निनेसंग्रेह्वहानणाकन्हहकाराहकरेयाःपर्वार्यपत्ताग्नि
नम्रू सेपान्तभुवकानुवींइपमान्तंनेगाइवान्भादिकांदहि
रुद्वागोज्ञाःकुवेदास्तपनइहाविपोमूलिनागोभुवप्राह
नेगेवात्पष्टिदेवास्तमसिरवमुइवोष्टाग्रयोप्योमहीजे
दिकैपोलाष्टात्तकेंद्वविभकलनवभंपूजिनेद्भुष्व
भूपाः योक्केकेंद्देगृहायोद्विनवनवपानोगोतिष्य
सर्गान्तरः ८ ॥

मत्स्यकारकाना   शिनविद्धीविश्व
नायोभुवे ।·।३।४८।२३। थवेगायमोपारहन्ताव ४

आ	वे	उ	रा	भो	बु	बृ	शु	श
०	०	९	७	१	४	२	१	७
१	३	२	२	२५	३	२६	१४	१९
४९	४६	४५	५०	३२	२७	२८	२	४२
११	१९	०	०	०	०	०	०	०

स्र	वे	उ	रा	भो	बु	बृ	शु	श
११	११	५	०	०	८	७	७	९
१९	१९	९	२७	७	२९	२	२०	१५
४१	६	३३	२८	८	३३	१६	९	[illegible]
०	०	०	०	०	०	०	०	०

यमाविधु
नेगजाः।
१।२।४५।
२०। स्वत्था।
दोपाः।दोपो
भवानंदम्
वोद्विवेदा
विश्वे।।
१९।४७।
।।२।।कं३

ग्रता
१०
10

चैत्रकुंभगोष्टवेंद्राः शमेषवेदाः ११।१९।५२।२५ बाणाष्टमा
त्यैयोश्चैबाणाक्षद्रुक्षाः सुनयः कुवेदाः ५।१६।४।४१
अथावासिद्धानां मंदरेवचंगानांबीजसंस्कारमाह ॥ यन्न
श्रीग्रहलाघवेवान्यनरेणोंतिज्ञादिबीजंयत्नं षडिष्ठ ९।११
षविधाहृणोयमभुवःपंचाग्नयः ५।३५ स्तुंगके नागे
भानवभ्रमयः नत ५ खेमन नास्तकोष्विरष्याषिनो ३।
२८।२। चक्राब्धाविकलाखीतुप्राशिभ्नेगगखमगलातिनां
अथध्रुवक्षेपकयोः संस्कारंग्रहाणांस्वदेशीयकरणे
चाह ॥ दिनगणादहर्गणाद्भवदुत्पन्नः वक्ष्यमाणरीत्या
साधितोग्रहः सचक्रनिघ्नोऽष्टिगितोयाध्रुवकः सेनऊनः

कार्यः पुनः स्वतेयेन युक्ताः एवं विधो ग्रहो दिवसकृत उदये स्व
र्योदयकाले मध्यमः स्यात् लंकानगर्यां सूर्योदयात्मात्रकाले
मध्यमग्रहो भवेदित्यभिप्रायः नतु केसिद्धांतविदो मणोट

दिनगणे भवत्येतस्मक्तनिश्चो ध्रुवोनो दिवसकृदुदये
स्वेहेपणुं मध्यमः स्यात् निजनिजपुरदेशांतरःस्थिता
घोजनेवाद्यसलवलिप्तास्त्वणिमिदैपरेप्राक् १ ॥

प्राचिरः पुरिमध्यमभास्करेति निजसन्निधिगे सति मध्यमः
इति नस्याद्देशीयकरणार्थं देशांतरसंस्कारउच्यते निज
निजेति निजेनिजे स्वीये स्वीये यन्नरेखामध्यरेखामध्ये

ग्रोचनयोरंतः मध्येस्थितायोजनैर्याद्वादस ९ लेबनघटेयोनयपरि

ग्रला मिताल्लिप्ताः कलास्ताश्चद्वौचंद्रकहरेवेचनः पदेप्राक्क्रमेणएवमंशौका

॥ दि: नयथा मध्येरेखातः पश्चिमेसप्तरेसतिस्तेथनेकार्याः प्रा

॥ एणाम्भिनर्थ: मध्येरेखामानमपि उजेभास्करेण श्रीरत्नसोदे

वकन्याथकांचीसितः पर्वतः पर्वतोवत्सगुल्मः श्रीपोज्जयिन्या

ह्वयागर्गराटंकरहरेवेमनूभुवोमध्यरेखा नचैतेष्वग्रहेहवधेसं

स्कारमुद्रस्यैवक्ष्तः स्पेनैषांस्वल्पानरवानक्ष्तः स्पतेनोदे

षाप उजेचसिद्धांतशिरोमणौ स्वल्पानरखादवहूपयोगा॥

त्यसिद्धभावास्मस्बद्धप्रयासात् ग्रन्थमनसैर्ग्धहनाभयेनयस्त्व

ग्रनेर्षानसहृषणायेति ॥ अथरविंद्रुपसुकवेंद्राणांमध्य ॥

ममापनमाह ॥ नवाहर्गणः १५ १२ पृथक् १५ १२ ग्र
स्मात्ववर्गे: १ भक्तालब्धफलंभागाः २१ शेषं ५१ ब
हुभिर्गुणितेजाते २ ९ ग्रस्मान्नवत्याभक्तालब्धंक
लाः ४१ शेषंबहुभिर्गुणितेजाते २ ० समनवत्याभक्तेलब्धं
विकलाः ४२ एवंजातोध्रुवादि २१।४१।४२ ग्रनेन
पृथक्स्थोहर्गणःहीनःकार्यःहीनेकृतेजातोध्रुवाद्यः १४
५५।१८।१८ पुनरहर्गणः १५ २१ ग्रस्मान्नवतिघ्निः
१५ भिर्भक्तालब्धंकलादिना १।८ लिप्तिकाहर्गणे
नोजातः १४ ५५ ० ८ ।१० ग्रेणषष्टिगुणकाः लब्धंरा
शयः ४५ शेषं २५ ग्रंशाः राशयोद्वादशभिर्भक्ताः ल

ग्रला
१२

श्रेष्यान्त्येषोष्ठराणिः पर्वेकृतेज्ञानोरण्यादिः १।२९।८
।१० पुनः स्वर्यम्भुवः ।१।४९।११ ग्रंथचक्रेण ८ गु।
णितेज्ञानोरण्यादिः ।१४।२३।२८ ग्रंनेनरहितोरि
नगणाभवखेटः २।२९।८।१० ज्ञानः ।१।१४।२३।४२

मखेनग १० लवहीनोघुवुज्ञोर्कत्त्वगुक्राः शानिधि
९० व्यनगणोनोलिप्तिकास्वेपाकायगणमत्र १४
हत्तिविंडः स्वाद्भिभू १० भागहीनः स्वमत्र १५ व्यत
गणोनोलिप्तिकास्वेपाः पूर्वः ।१०
ग्रंथमिजत्तेपका

ण ।१।१९।४।१।१० पुकोज्ञानः स्मानःकालीनोमध्यमो
रविः २।४।१२।४२ यः पूर्वस्यमध्यमः स्वपत्वत्तुपगुरुपे १२

यः सूर्यस्य मध्यमः स एव बुधशुक्रयोर्मध्यमो ज्ञेयः ॥ गणाम।
नुरिति चंद्रस्य मध्यममाह ॥ अहर्गणः १५ २१ चन्द्रदक्षाभिर्गु
णितो जातः २१२९८ सप्तदशाभिर्भक्तो लब्धेनांशादिना १२
५२।२५।१३। उपरिस्थितो २१२९ ८ हीनो जातः २०..४।
१२४।४३ अथ्याहर्गणः १५ २१ अस्मिन्नवमन्ने १४० हृतेल
ब्धेन कलादिना ०।५८। कलास्थहीनो जातो लवाद्यश्चन्द्रो २०
४।११।१५२ उक्तवत्केन जातो राशादि ८।१।११।५२ चंद्र
ध्रुवकः ।२।४६।।। अथ चंद्रकेण ७ गुणितो जातो राशादि
२।०।१९।२८। अनेन राशादि ८।१।११।५। पराहीनो जातः ७
।१।४।२४ अथ चंद्रस्य राशादिक्षेपकेण ११।१९।८।०।३

कोजातः प्रातःकालीनो मध्यमश्चंद्रः ८।२।१२।२४।१०॥
ग्ला अथ वेदाग्रगाहानयनम्॥ अहर्गणः १५२१ नवमको
१२ लब्धमंशादि २८ ९।०।० पुनरहर्गणः १५२१ खनगाभक्तो ७०
13
नवलनादिनमेव चंद्रकेंद्रगेलवाद्यं भवति खनग ७०
भक्तपुत्रजोयेनलिप्तं नवक्त १९ भिन्निप्रवेदे ४५व
ध्रसंख्याद्वियामात्फललव कालिकेक्यमादगुप्तक
लब्धं कलादि २१४३ अनेनांशादिष्वतेजाते शुद्धः॥
१८।९।१२।२१।४३ त्रिंशाङ्कोजातो भागादि ७।१९।२१।४३
पुनरुद्भुवकः ९।१२।४५।० चक्रेण ८ गुणितो जातः
०।२२।०।० राश्यादि ५।१९।२१।४३। हीनो जातः ४।२७ १२

२५ ४२ उक्षेपकेणध्रुकोजातः चंद्रोग्रमध्यमः ०।४।५४।
४२ ग्रणराम्द्यानयनम् ग्रहगणोहिः स्याः १५ २१ पकत्रनव
कभि २१ भकोलत्रमेषादि ८।१७।९ ग्रपत्र १५।१२।३ ध्रुवे
दैः ४५ भक्रोलत्रकलादि ३३। ४८ ग्रनयोरैक्यं ०।३६।५
दिग्घ्रा ० हिथादिनग्रणेनकभि १९ सिद्धोलेभक्तैः
हलोशकलिकाविवंकजःस्यात् त्रिघ्ना ३ गणाःस्युव
मध्ये ४८ ध्रुवग्णोत्रकैंद्रलवाघहितधए ३८ स्या
ध्रुवंचक्राद्धाद्यपातपिभ १२।०।०। एनलिमघ १२
स्पुडोजातः ९।९।२३। ३ स्वाग्रवकेणचक्र ८ गणितेन ८।
२२।४।०। हीनोजातः ।।२६।४३।८ स्वक्षेपकेण ०।२०।३५।

शुक्रोजः प्रातःकालीनो राहुः १।२४।२०।३ अथ भौमस्य स्पष्टके
यता न्द्रयोरानयनम्॥ उदाहरणं अहर्गणः १५२१ दशभिर्गुणित
१४ नो जातः १५२१० द्विधा १५२१० एकत्राकक्रमैः १९ भक्तः
लब्धं मेषादि ८०।११।३४ परत्र विंशैर्भक्ते ७३ भक्तो लब्धं कला
दि २८।२१ अनयोरन्तरं जातं १९।७।३।१२ इदं त्रिंशाङ्केर्जातं
राश्यादि भौमः २।१७।३।१२ भौमध्रुवकेन ११।५५।३२।०
वक्र ८ गुणितेन ३।२४।१८।० हीनो जातः ११।२२।४७।१२
क्षेपकेन ०।१७।८।० युक्तः ९।२२।५५।१२ अथ बुधस्य
शुकेन्द्रानयने अहर्गणः १५२१ त्रिभिर्गुणितो जातः ४५६३
द्विस्थः ४५६३ अथैवमष्टाभिर्भक्तो लब्धं मेषादि १९।२।५७ १४

५॥ अनेन पृथक्स्थयोर्भक्तो जात ५।२५।५०।५८। अथ महर्गण
दहिगुणो भक्तो लब्धं कलादि ४।१८ अनेन कलाप्रहीनः ४।२
५।१०।५८। जातो मध्यपादिबुधकेंद्रम् ११५।१०।५८। स्वध्रुवके
ण ४।३।२०।। वक्र ८ गुणितेन ८।२०।३८।। हीनो जातः
४।१०।४।५८। क्षेपकेण ८।१९।३३।। युक्तो जातो ११।१०।४
५८ बुधशीघ्रकेंद्रं अथ गुरुमध्यमशुक्रकेंद्रयोरानयने
॥ गुरुपिंडो ऽहर्गणः १५२१ द्वादशभक्तो लब्धं मेषादि १२८।
४५।। अहर्गणात् १५२१ सप्तघ्ना ७ भक्ता दशमेन कलादि
ना २१।४२ हीनो जातः १२८।२३।१७ त्रिंशाङ्कं जातो मध्यमा
दि ४।८।२०।१७ अथ स्वध्रुवकेण ।।२८।१८।। वक्र ८ गुणि

नेन ॥१२॥८॥ हीनोज्ञानः ॥५॥३९॥ २५ हेयकेण ॥१०॥९॥

ग्रहा ग्रुकेज्ञानेशानःकालेनमाग्तुकेंद्रंभृगोः ॥५॥४॥ २५ प्रथमानिम

१५ ग्रुपिंडोकं १२ भकालयायोगाउकः मामुपिंडान्वशोला ॥म

तिमुाविहीनःयनिकोग्रुपिपिंडोहयाद्धेः ५ किभाद्भेर १८

वामेभायोगोभृगोरामुकेंद्रम् ॥ २ ॥ स्वामुडूनादिनग

णोचामुवेःमानिःमान्वटवभूरु जगणात्फललिप्तिकाद्यः

गोहा ५९ गजा ८ रविगतिः शशिनोभृगोश्चाः ॥९ पंचाग्ना

यो २५ पाषडिलाउपउश्ममुक्तिः ८॥४॥

ध्यमानयनंसूर्यादिग्रहाणांमध्यमगतिंच श्लोकद्वयेनाह ॥उदा

ग्रहगणः १५ ३१ स्वाग्निभको १० लउमेशादि ५०॥४२॥० प्रथम १५

हर्षितगात्र १५ २८ खसंचापाद्रि ५८। भक्रादाम्रेनकलादिना ११७
५ शुक्रोजातः ५० । ५।।४५ भ्रमरांसिंधाङ्गकाजानोराग्रगादिर्दिनगण
भवः शनिः ०।।२।।५।।४५ पानेर्भुवकेण ११ ।५।।४३।० वक्र ८ गुणि

गहोस्वयेकुमाशिनो ।।सूजनंडवामा ३।।नर्कांस्विनौ २९ त्तव।
लकेंद्रजवार्यहिसा ।८ ५ लिमामिना २७ विकारिकास्वगु
रोःमागाः खे ५।० शुक्रास्तुकेद्रगतिरद्विगुणोः ३२० पानेर्हे
२।० ॥
नेन ०।५।३९।० हीनोजातः ।।५।।५।।४५ स्वदेण
केण १।।५।।२।।० शुक्रोजातःमानमध्यमशनिः ।।।०।३८।।४८
गोत्तागनाइनिस्पष्टार्थः स्वयमेवज्ञेयः अथ्यपक्षोनवग्रहाद्दमा।

ग्रता
१९

सू	चं	उ	पा	भौ	बु	बृ	शु	श	गोले
५९	२९	६	३	३२	१८	५	३२	२	कांसं
८	३५	४१	११	२६	२४	०	०	०	स्याप

नमाह ॥ सौरेकोपि विधूस्थमेककलिकोनोज्ञोगुरुस्त्व
र्यज्ञोस्तद्ग्राहूचकजत्तकेन्द्रकमथार्येमेड्भागःशानिःसो
र्केकेन्द्रमजार्यमध्यगमितीभेयांतिदृक्कालजो मिडेस्ते
विहृर्दुवपर्मनयमत्कार्यादिकेवादिपान्न श्रवृदृगणिते
क्येकेःसौरःसूर्यमिडानपदीयःचटतेइतिसर्वत्र १ विधू
१९

श्च्मपिसारोपलीयं २ श्च्ंककलिकाभिर्नव
कलाभिऊनश्चन्द्रः सौरपलीयोगृहीतः ३ गु
रुस्तार्यपदेगृहीतः ४ श्रहर्ग्राहूवार्धपदजो
५।९ कजेत्र्लपतेभवंत्रलमिद्धांनाडुपकेंद्रगृ
हीतः ७ पंचभागयुतःपानिरार्यपदेगृहीतः
८ पौकंकेंद्रमजार्पमध्यगेत्रलार्यपदयोःश्र
साप्यनयोगार्धतलंचवटनडत्पर्थः ९ उत्पमु

नाग्रकारेणसाधिता इमेग्रहाहर्गणेनैकेनदृशान्त

ग्र॰ला॰ त्वनेनायांति एवंबहुभ्योग्रन्थेभ्योग्रहाणांसाधनेकर्म

१ ण्यमितिजडकर्मदृष्ट्वाचार्योलाघवेनइमंग्रंथंकृतवान्

17 इहास्मिन्ग्रंथेसिद्धग्रहैःएवंयथमेनयमस्तकार्याणादिकर्मा

दिशान् एतेनायास्मिन्कालेपहर्गणेनैकाकृतेनदेवज्ञा

नाम् एवंचेद्ग्रहस्पष्टग्रहणंपरमकार्यंनयोराज्याभिषेकादिस

कार्येविवाहमंगलकार्यादि॥ इतिश्रीदिवाकरदेवज्ञात्मज १

विष्णुनाथदेवज्ञविरचितेग्रहलाघवोदाहरणेमध्यमाधिकार

समाप्तः १

॥ गणेशाय नमः॥ अथ ग्रहस्पष्टीकरणाय भुजस्तावत् कोटिस्तावत् पदमंके
स्पष्टस्य मंदोच्चं चाह त्रिभोने त्रिभाद्राशित्रयादूनेन यद्ग्रहस्यैकेंद्रं भवति
स पदवदः भुजः स्यात् त्रिभागाद्राशित्रयादूर्ध्वमधिकं यत्र त्वपर्यंतेन द्वसैः ८
वद्धिर्विशोध्यमेतत्रेकार्यमेव विशोध्यं भुजः स्यात् त्रिभागाद्राशित्रयादूर्ध्वम

दोस्त्रिभोनं त्रिभोर्ध्वं विशोध्यं रसैः ६ चक्रतो १२ कार्यं केस्याद्गुणोनं त्रि
भे कोटिरेकैककेत्रित्रिभः स्यात्पदं स्तूर्पमंदोच्चमष्टाद्विघांशाऽभवे
केचेन
षेकेनोनवराशिभ्योपि दोश्चक्रतो १२ द्वादशराशिभ्यःशो त. १
धिते भुजः स्यात् कोटिसाधने भुजोने त्रिभं राशित्रये ३ भुजोने सति
कोटिः स्यात् पदस्ताने त्रित्रिभैः स्यात्पदम् त्रिभिः ३ स्त्रिभि ३ राशिभि
रेकैकं पदमेवं स्यात्तनयथा मेषः १ वृषः २ मिथुनः ३ इति प्रथमं

राशित्रयं विषमपदं ज्ञेयं ततः कर्कः ४ सिंहः ५ कन्या ६ इति।
पत्रा राशित्रयं द्वितीयं समपदं ज्ञेयम् ततस्तुला ७ वृश्चिकः ८ धनुः ९
१८ इति राशित्रयं विषमपदं ज्ञेयं इत्यर्थः सूर्यमंदस्य मध्याद्योपगात्र
18 हसन्ति भागाः १८ स्यात् राशिद्वयमष्टादशभागाः २।१८।०। ज्ञातव्यं॥
मंदोच्चं ग्रहवर्जितं निगदितं केंद्रं तदाख्यैर्बुधैः केंद्रस्यात्स्वमृणं फले
क्षिप्तलाघोत्थाविधेयं रवेः केंद्रं तत्तु नभागास्वे चबलवान तथा नवा२
त्विष्ट्यकेंद्रांशा ९ नगाश्च ५० भिः परिहृतास्ते घात्यिकं स्यात् फले ॥
पृथ्यकेंद्रं ज्ञात्वा फलसंस्कारं कृत्वा सूर्यस्य मंदफलसाधनं चाह १ मंदो
च्चं ग्रहेण रहितं बुधैस्तदाख्यं केंद्रं निगदितं यदा मंदोच्चात् ग्रहः शो
ध्यते तदा मंदकेंद्रं भवति यदोच्चात् ग्रहो न शुध्यति तदा उच्चे द्वादश

दशराशिचक्रेयोजयित्वाग्रहःशोध्यश्चेत्यर्थः मंदफलविधानेकृत्वा
धेमेषाद्येमेषादिराशिषट्के केंद्रेसतितत्फलंस्वंधनंस्यात् तुला
दिराशिषट्केकेंद्रेसति तत्फलमृणंस्यादित्यर्थः सूर्यो रवेः केंद्रा
स्पोक्तवद्भुजः कार्यः भुजस्यभागाश्चांशाः कार्याः यथा राशयस्त्रिं
शद्गुणिता भुजस्यभागैर्युक्ताभुजभागाःस्युरितिसर्वत्रचिंत्यं
ततोभुजांशानांखेचरलवेननवभक्तानांफलेननखा २० विंशतिर्यु
ताःकार्याःतेखेचरलवेननगोध्रवः ५७ हीनास्ततोभाजकोभवति
येचनख्यास्तेभाज्याः सवर्णितेनभाजकेनभक्तादाश्चमेषादिफलं
धनंमंदफलंस्यात् उक्तवत्केंद्रवशान्मंदफलंधनर्णंज्ञेयमित्यर्थः
उदाहरणम् रवेर्मंदोच्चं २।१८।०।० इदंमध्यमसूर्येण १।४।३।

ग्रला
१९
19

४२ रहितेज्जातेनमंदकेंद्रं ।।१३।४६।२८। भुजांशाः ४३।४६।५८ अ
स्याविवर ९ लवोज्जातः ४।५।।४८ अनेननखाः २० ऊनाज्जाताः
१५।८।।१२। एतेविवरलवेन ४।५।।४८ मृविकयागुणिताज्जा
ताः ७३।३६।५२ एतेष्ठ्यकस्याः ७३।३६।५२ अस्यगोंशोनवा
मोंशोज्जाताः ८।९०।४५। अनेननगोष्ठवः ५० हीनाज्जातोभा
नकः ४८।४९।१५ तेनष्ठ्यकस्याभाज्याः ७३।३६।५२ भाज्य
भाजकोद्धृतो ९० सवर्णायित्वासवर्णीनभाज्यस्य २६।५० १२
इदंमंदफलेमध्यमरवौधनेजातोमंदफलसंस्कृतोरवि १।५
४४।९०॥ अथपलभात्तानेचरखंडानांसाधनंचाह॥ अयनांश
सहितेस्फुटेसायनभागात्सूर्येमेषादिगेसतिराशिभागकलादि

नाम्नूयमिनेसति नदिनेयादिनार्धजा भादिनार्धमध्याह्नेहा
दषांगुलशंकोश्छायासापलभाभवेत् अथचरखंडसाधनेस्वानि
जदेशीयपलभात्रिस्थास्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेणदशभि १० भुजंगै
रष्टभिः ८ त्रिभिर्दशभिः १ अंताशुणितकार्या शेषत्रतीयस्था
मेषादिगेसायनभागसूर्येदिनार्धजाभापलभाभवेत्सा ।
त्रिःस्थाहतासादशभिः १० भुजंगैः ८ दिभि १० अत्रार्धांनिशुणा
नस्थात्रिभि ३ तज्ज्ञनाभकानानिनिजदेशीयानि दलोन्या
श्रेणिचरखंडानिभवंति उदाहरणम् काश्यपाद्दादशपांगुलशंकु
साधितपलभांगुलादिः ५।४५ इयं त्रिस्था ५।४५।५।४५।५।
४५। पूर्वस्यादशभिर्गुणिता ५७।३० द्वितीयस्यानस्थाष्टभिर्गुणिता ।

ग्रला
८·
40

नांशाना ४८। तृतीयस्थानस्थादशभिर्गुणितांशाना ५०।३०।
पंचोनस्थात्रिभिर्भक्ता १९।१० अत्र पूर्वगतोकाद्याला: इतिकृते
कायपांशीणिचरखंडानिस्यु ५०।४८।१९ अथचरसाधनमाह
॥सायेनयनोंशाद्युक्तोपउस्तांशुत्तसभ्भुजस्य मरदाणितरापायः त
स्यान्सायनोंसोशुभुजतदेसंख्येचरार्थयोगोलवोंभंगपवानान
त्वस्यात्रिगुणकस्तत्रचरंपनर्णं तत्वान्नषट्केनपनेन्यथास्ति ॥
स्मिनचरखंडानांयोगः कार्यः ततोलवांश्रेषाभोग्यचरखंडेन
गुणिताः कार्याः तेत्रिंशभि ३० विभाताभक्ता आप्नंफलंयत्तेनच
रखंडयोगोयुक्तस्तत्कलात्मकंचरंभवति तस्यांतुलादिषट्भेसा
यनतमनेयनेकार्यं मेषादिषट्भेसायनस्येर्यमृणंज्ञेयं अत्रया·

ल्लेग्रस्ते सायंकाले ग्रहणाव्यस्तं तेयम् तुलादाहणे मेषादेयनमि
ति अथ चरसंस्कारस्थाने भुजफलसंस्कारस्थानमयनांशसाधनेवा
ह॥ तत्सूर्वाङ्कचरग्रहणे सूर्ये विलिप्तिकात्मपलेषु यथागतेयनांशे
देयं फलविलियसंस्कृतं चंद्रसाधनेन तद्देव चरेहि गुणांशाग्रेवाहृतेनव
देयं तत्र ग्रहणे विलिप्तिकात्मध्यें दो हि गुणानेवाहृते कलाद्य =
भाजेन तद्भुजगणिफललवेष्य वेदाङ्गाङ्गन्न: खरसाप्तनष्टकोणा ॥
चरे हि गुणांशाग्रेवाहृते नवभक्ते लब्धे कलाद्यं चंद्रमध्यमे कलास्थाने
सूर्यवद्दनर्णं देयम् भुजसंस्कारे यद्भुजगणिफले सूर्यमंदफले भाग्र
मष्टविंशतिभक्तं सलब्धं भागादि तन्मध्यचंद्रस्पांशस्थाने सूर्यवद्
नर्णं कार्यं इष्टवर्षसाधनांशसाधने पालिकाहृतनष्टाकः ॥

ग्रहा
८

केन्द्राद्ध्राद्ध्यानष्टुनाविंशादद्यकवत्तुःसानैः ४ ४ ४ ऊनःकार्यः
त्वरसैः ८ एतेमकोलब्धमधापादिफलमपनोध्याः स्तुः ॥ उदाधा
कः १५ ३४ अर्धेकेन्द्रातुद्रिमिहीनोजातः ९ ९ अस्याभावेक्षिभ
कालब्धमेधापादिधनोधाः १८।१०।१० अर्थचवानधनं मत्र्मर
फलसंस्कृतोरविः २।५।४४।१० अधमपनोधेः १८।१।१०
अर्कोजातःसायनोरविः ८।२२।५४।१०। अस्यत्रिराशिभ्यऊ
नत्वादयमेवजातोभुजः ८।२३।५४।१० भुजस्यराशिर्तुल्य
खेडके १ लब्धं ५७ भोग्यखंडेन ४८ शेषमंशपादि २३ ५४।
१० गुणितोजातः १ ९९।५४।१० भुजस्यराशितुल्यखंड
के १ लब्धं ५७ भोग्यखंडेन ४८ शेषमंशपादि २३ ५४।१०

गुणितोऽज्ञातः ९ ४९।३१।४६ भुजस्य राशितुल्यखंडके १ लब्धं ५२
भोग्यखंडेन ४८ शेषमंशादि २३ घ्नमेवमनेनोभुक्तं ५४ ९ ३
गुणितोऽज्ञातः ९ ४९।३१।४६ भुक्तांशपाङ्कालब्धं २८ युतेन
भुक्तखंडे ५२ युतेऽज्ञाते ९३ सायनसूर्यस्य मेषादिषड्भेस्थित्वाचर
मन्दे ९३ युतेन मन्दफलसंस्कृतो रविहीनोऽज्ञातश्चरसंस्कृतो र-
विः १।५।४२।३७ स्पष्टचंद्रस्पष्टीकरणाय फलत्रयसंस्कृतचं-
द्रसाधनविधिः चरमन्दे ९३ द्विगुणिते १८६ नवोद्धृते लब्धं क-
लादि २।४८। मध्यमचंद्रे ऋणं ज्ञातश्चरसंस्कृतचंद्रः ८।१९।
४९।४४। सूर्यमंदफलम् १।३०।२८ सप्तविंशतिभक्ते ल-
ब्धमंशादि भुजफलं यत् ३।२१ युतेन चरसंस्कृतचंद्रः ८।१९।

ग्रला ४९।४४ युक्तो ज्ञातस्वरसदृशफलसंस्कृतः स्फुटः ८।१९।५२।५।
अथ देशान्तरसंस्कारे मध्यरेखातः प्राच्यां काश्यपादेशान्तरयोजनानि
२२ २४ अस्य घटिकाः ०।४ अनेन चरमंदफलसंस्कृतः स्फुटः ८।१९

विधोः केन्द्रदोर्भागषष्ठांशोनतिथ्याः स्वरामा ३ इष्टकर्णे
स्वांशोनितैः स्वरसाग्नैर्हृता स्त्रिलवाद्यं फलं स्यादिन्दोर्द्ध
स्फुटे संस्कृतोस्तनाभ्यां ॥

परहितोज्ञातः फलत्रयसंस्कृतः स्फुटः ८।१९।५२।२५ अथ
वेदमंदफलसाधनेन तत्संस्कारं चाह ॥ विधोः स्पष्टस्य केन्द्रं कार्यं के
न्द्रस्य भुजांशानां षष्ठांशोनाः तेन षष्ठांशोन स्वरामा त्रिंशन ३

हीनाः कार्याः तत्र क्षेपो नष्टौ वा ततो गोमूत्रिकया गुणितान्तः कार्यास्ता

डुणितेन फले भाज्यं भवति तद्भाज्यफले पृथक् स्थाप्यम् एकत्र स्था

प्यौ वा पौ विशोध्या २ भक्ताल्लब्धफलेन समाप्ताः षष्ठांवा शान् ५९

हीनाः शेषो भाज्यकः स्यात् भाज्याङ्काच्च केन भक्तादाप्तमेवं गादिफ

लेवं इष्टभेदफले स्यात् तत्र भेदफलस्य कवकेन्दु व शाङ्कितानि त्रयमि

ति उदा फलत्रयमन्त्युतमध्यद्दः ९ । ९ । ४२ । २५ अथ महद्गुणितान्

तस्य इष्टात् १ । २४ । ५४ । ४२ पोर्थितो जातानेवं इष्टभेदकेन्द्रे ३ ।

२५ । १२ । २८ अस्य भुजो जातः २ । ४ । ४३ । ४२ भुजाः ८४ । ४३

४२ पक्षे षड्गुणे १ । ४३ । ५२ अनेन वियोगमाः ३ हीना जाताः

१९ । २५ । ३ पक्षे षड्भुजफलेन १ । ४३ । ५२ गोमूत्रिकया

श्ला

२३

गुणिताज्जातो भाज्यः २०।३१।१९ हृष्टक २०।३१।१९ विभा
ज्याभक्तालब्धं ९।२२।३ अनेनरसाप्ता ५९ हीनाज्जातो भाज
कः ४५।३२।५७ सवर्णितभाज्यात् १४९४७० घष्ठ्या ६०
सवर्णितभाजकेन १९४२७७ भक्तालब्धं चेदं मंदफलम् ४।
३२।३९ मेषादिकेंद्रत्वादनेनफलेनयसंस्कृतेनचेद्दे ८।१९।४२
२५ जातोमंदफलसंस्कृतः स्पष्टश्चंद्रः ९।२१।१५।३ एवं
स्वस्वमंदफलाभ्यां संस्कृतौ रवीचंद्रौ स्फुटौ भवतः अथ रवीन्दो
र्गतिस्पष्टीकरणमाह ॥ ३२ ॥ रवेर्मंदकेंद्रं १।१३।४९।१९ अ
यमेवभुजः १।१३।४९।१९ अनेनराशित्रयहीनं जातोको
टिः १।१६।१२।४२ कोट्यंशाः ४९।१२।४२ एतेकोटि

लवेन २० गोमूत्रिकयागुणिताज्जाताः २०।० त्रयोदशभिर्भक्ताः
जातेसूर्यगतिफलेमकरादिकेंद्रजातेऽणकलादि १।३२ इष्टेसू
र्यमध्यगते ५९।८ ऋणेजातानाम्पष्टाशविगतिः ५७।३६ चेष्टा
तिसाधनेचेंद्रमंदकेंद्रं ३।२५।१५।१८ भुजः २।४।४७।४२ ता

केंद्रस्यकोटिलवबोधित २० लवोनजिज्ञाहृद ११ रवेस्त्रिक
घ्नाः पाशनेह्निनिघ्नाः स्वोणपाकेनसहितास्त्वगतोप
नेणकेंद्रफलीरमृगाषड्भगतेस्फुटास्युः ४ ॥

त्रिघ्नयमेनेनहीनेजाताकोटिः २५।१२।१८ कोटोषणाः २५।१२
।१८ विषाल्या २० भक्ताल्लब्धकलादि १।१५ अनेनरुद्राः ११ हृ
ताज्जाताः ९।४५ एनेनबोधित २० लब्धेनगोमूत्रिकयागुणिता

गता

जाताः २०। त्रयोदशभिर्भक्ताः जातं सूर्यगतिफलं मकरा
दिकेंद्रत्वात् ऋणं कलादि ॥ ३२ इदं सूर्यमध्यगतौ ५९।८ ऋ
णं जाताः स्पष्टा रविगतिः ५७।३६ चंद्रगतिसाधनेचंद्रमं
दकेंद्रं १।२५।१२।१८ भुजः २।४।४७।४२ राशित्र
यमेनेन हीनं जाता कोटिः २५।१२।१८ कोटयंशाः २५
।१२।१८ विभाज्या २० भक्ता लब्धं कलादि ।१५ अ
नेन फलाः ॥ हीना जाताः ९।४५ एते चाष्टभिः ८ लब्ध
नेगामवि कया गुणिता जाताः १२।११ एषां नवाहि
णा जाता २४।२२ एते सौयष्टरपेत ४।३ गुणा
जातं कर्कादि केंद्रत्वात् धन चंद्रगतिफलं एतत् २८।२५ मनेः

नचंद्रमध्यगतिः १९। १३५ शुक्लानानास्पष्टचंद्रगतिः ८१९।

॥ अथतिथिसाधनेसमकरणसाधनेवाह ॥ तिथिसाधनेव्य

र्कविधोर्लवाःकार्याःविगतैर्कोपस्मान्नवासोविधुःसव्यर्कवि

भक्तावर्कविधोर्लवायमकुभिर्यानर्यतिथ्यःस्यान्कलेशे

षेयानमिदंहराहृर्यानिनेभोगविलिप्तास्तयोः भुक्ता

रेनरभाजिताश्चघटिकायोनेष्वकाःस्युःक्रमात्सूर्यो

करणेववाह्वनतिथिर्हिक्ष्यदिनष्टाभवन् ८ ॥

पूर्वैर्कोनचंद्रस्तस्यलवभ्योयमकुभि १२ भक्तेभ्योयल्लब्धंसाया

नातिथिर्गततिथिःस्यान् यच्छेषंतन्हरान्द्वादशेभ्यः शोधिते

भोगंगणंभवति ततस्तयोर्गतभोग्ययोर्विलिप्ताःकार्याःता
ग्रला स्वर्णितानाभुक्तोरेततरभाजितारवीह्वोर्गतंततेरणभक्तालब्धं
२४ 25 घस्रादिकंफलंतताःक्रमात्तिथ्यर्गतैष्यघटिकाःस्फुटगताह्न
नघटीभोग्यादेष्यघटीत्यर्थः अथकरणानयनेगतानि
थिर्द्विघ्नी २ द्विगुणितात्र्यद्वि १ नष्टाससप्तभिर्भक्तायच्छेषं
तद्विषमानतिथेःपूर्वार्धेववाद्यानयाकरणेत्वेयं उदाह
ह्रोरवि २।५।४२।३२ भु ५०।३९ चंद्रस्य ८।२७।१५
३ भु ८१९।० हीनोजातोऽर्कविधुः ५।१८।३२।२९
भुक्त्यंतरं ७९१।२४ अस्यलवाः।१६८।२२।२९ अ
योभ्योयमकुभिः १२ भक्तेभ्यःफलंलब्धंयातातिथयः १४

विद्यमानागतापूर्णिमा शेषं वर्त्तमानतिथ्येगतवत्सरादिः

।३२।२८ इदं द्वादशेभ्यः शोधितेजातं शेषं ११।२७।३४

गतस्याविलिप्ताः ४५८८४ भाज्ये भाजकेन भेकेलब्धं ग

तवत्सरादि २।३३ अग्रेष्यघटिकार्थं भोग्यस्य ११।२७।३४

नाना: कला: ४१२५४ षष्ठिगुणिताः २४७५२४०

नानो भाज्यः भाजकेन ४५८८४ भक्ताज्जाता एष्यघटिकाः

५४।१० गतैष्ययोर्योगो जातः ५८।४२ करणेनया

नेसागततिथि: १४ द्विगुणिता २८ सप्तभिः ७ तष्टाशेषं

अस्माद्विद्यमानपूर्णिमातिथेः पूर्वार्धे भद्राकरणं स्यात्

अग्र्योत्तरार्धे करणानाने शाकुन्यादि च तस्य षष्ठिर करणं

ज्ञानेनतत्त्वसाधनेयोगसाधनेचाह ॥ नन्वर्थैककरणं सैक
ग्रला मेकं सहितेयत्नहिंद्यमानंतिष्ठत्यनर्थैकमेणकरणं ते
यमिति ॥ अथवन्मोहयकरणज्ञानेक्रमभ्रूनोनर्थाक्र
नेत्सिकं वपरे दलेयशब्दनेः स्वःक्रमस्वनोनरार्थो।
ख्यायविधेयसाकंसिनगोर्लिमाख्याख्याह्योऽर्थनाः या
नेछेभयुनीक्रमाङ्गग नवे निह्वेगनेछ्यनयोर्द्वार्थक्रि
हतीनवैकाविहलनयानेछ्यनाःस्वःक्रमात् [illegible]
स्वचनर्दशणाउनरार्थैणाक्रनिः १ अमावस्यायाः स्वर्वार्थेव
नष्यात् २ अनर्थेनागः ३ प्रतिपत्सूर्वार्थे किंस्वग्रमित्व
र्थः नतत्वसाधनेविधेः केवलस्वछन्दस्य योगसाधनेसा

केस्मिन्नगोः सूर्यसहितनचंद्रस्यलिप्ताः कलाः कार्याः नक्षत्र
साधनेविधेः केवलस्यष्टचंद्रस्ययोगसाधनेसार्कस्मिन्नगोः
सूर्यसहितनचंद्रस्यलिप्ताः कलाः कार्याः ताः कलाः खखा
ष्टाहृता ८०० भुक्तयानेभक्तागतनक्षत्रयोगौ लः योगंग
तफलेभवतः हृयोर्गतफलेहरादष्टयातेष्यःव्यातितेभो
गेषस्तः हृयोर्गतभोगफलेगगनषं निर्श्वेषष्टिगुणितेनता
भोक्रमेणाचंद्रगत्यारवीइगतियोगे नचभक्ताभ्यांभावे
ष्ट्वाद्विहृलेनतत्रयोगयोगनैष्यघटिकाभवंति उदाचंद्रस्पष्टः
८।२७।१५।३ भुक्ताकलाः १२ २५ ५।३ खखाष्टाश्रुता
८०० फलेगतनक्षत्रं १५ स्वातिःयोगांकष्टियनाविषमा

नैविपणाखाशेषगतफलंलवं २५५।२ इदंहरादष्टगतायमा

पत्रा तितैभोगंवं ५४४।५७ गतचटीसाधनेगतफलं २५५।२

१० षष्टिगुणं १५२:३ वेद्दृगाप्ता ८१९।: भक्तंभवुंगतच

५७ टसादि १८।४। शेषचटीसाधनेभोगंवं ५४४।५७ षष्टि

गुणिते ३२८९७ वेद्दृगाप्ताभक्तंलवुमेष्यचटसादि ३९।

५९ गतैष्ययोर्योगोजातोभभोगः ५८।२८ ॥ अथयो

गसाधनेस्पष्टसूर्यः ११।५।४२।२७ वेद्दृस्फु ९।२४।१५

।२ अनयोर्योगः ७।२९।५७।४५ अथकलाः १४ ३९७।

४ अष्टगुणै ८०० भक्तालब्धंगतयोगः १७ व्यतीपातः

शेषांकस्थितयोवियमानोवरीयान् शेषंगतफलं १९७।

४· ऽसंहृतात् ८०· मानितेनाप्तं भौमस्य २।२· गतफलं ०।९।४
षष्टिगुणितं ४०।८।९· पुनः षष्टिगुणितं भौमस्य षष्टिगुणित
षष्ठ्यासवर्णितेनानेनाप्तं १४· आभ्यां केन्द्रगतियोगेन ८
०।९।२८ क्रमाद्भक्ताभ्यां लब्धं गतफलाङ्कं नव च सादि ५४
२५ भोग्यादेष्य च सादिः ०।९ अनयोर्योगः ५४।४८।३
ति श्रीदिवाकरदैवज्ञात्मजविश्वनाथदैवज्ञविरचिते ग्र
हलाघवोदाहरणे स्पष्टचन्द्रस्पष्टतिथिनक्षत्रयोगसाधा
ने नाम द्वितीयोऽधिकारः २ ॥ अथ भौमादीनां स्पष्टीक
रणायादौ भौमादीनां शीघ्राङ्कानाह ॥ भौमादीनां शी
घ्राङ्कानां च क्रमाणि अथ भौमादीनां शीघ्रफलसाधनमा

ग्रता
२८

ह ॥ भौमार्कीज्ञविहीनमध्यमरविःसादास्तुकेंदंतविद्भवो
ऽवैः मङ्गमहतो ५८ द्विभूभुव ११७ उदध्यगोब्धी १७४
श्रद्रगृहसो २२८ नवनगाश्विनो २७९ हृदष्टानाः
२२९ पारांगाम्नयः ३८५ गुणांकदहनाः ३९३ ख
खोड्डूप ४०० इभांगरामाः ३६८ क्रमाग्नवाम्बुधि
टघो २४९ नभः ०। क्षितिभुवस्वलोकाद्मे ॥ १॥
खेभूक्षताः ४१ ऊवसवो ८ एद्विभवाः ११७ खतिथ्यो
१५० छाद्रीदवो १७८ नवनवद्विनयो १९९ कपतः
२१२ ष्रकोश्विनोः २१२ पारवगद्विनयो १९५ ह
हक्षमिदंरसोर्धमिनभाक्ष्णोध्येनदंघ्रादिनैः भक्ताःखादि

फलंक्रमादिदृगतंकोसोद्वपर्द्धोहता क्षेष्वद्वाणक्रलविद्दी
निघ्नो १५५ गोष्टो ८९ खे· नवाति २५ नगाश्च्ययो ४०
इषट्का: ९८ पंचेभा ८५ गजखेचरा ९८ रसाश्वा ९
। नाम्याश्वा १·८ हिदिपो १·२ नवाहय: ८९ षट्षष्टि:
८६ षट्कगुणा: ३६ नभो·गुरोस्तु: ॥२॥ भ्रष्यभू
गो:श्रीह्रोका: खेमशंगे ८३ स्तलाशसमयमभुव: ११८
षट्कश्रुतयो १८६ शिसिद्धा: २४८ पंचाभ्राग्नय ३·३
उदपिनाशावदहना: २५४ हिम्भूमोदवेत: ४·२ ख
नलयिह्नता ४४· भूरसह्नता ४९१ स्विवेदोदवेत्तो
नश्चगपंदिग्व्हलवांयफलं उदा नजादौमध्यमोरवि: ।४।

२९
29

गं	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
मो·	१५८	१०७	१०७४	२२६	२०९	३३५	३६०	३९२	४००	३६८	३४९		०
मंतरे	५८	५९	५७	५४	५१	४६	४०	२८	७	स्फुट	११९	२४९	०
बु	०	४१	८१	११७	१५०	१७८	१९९	२१२	२१२	१९५	१५५	८९	०
मं	४१	४०	३६	३३	२८	२१	१३	०	स्फुट	४०	६६	८९	०
जी	०	२५	४७	६८	८५	९६	१०६	१०८	१०२	८९	६६	३६	०
मं	२५	२२	२१	१७	१२	८	२	स्फुट	६२	२२	३०	३६	०
शु	०	६३	१२६	१८६	२४६	३०२	३५४	४०२	४४०	४६८	४४४	३२६	०
मं	[illegible]	६३	६०	६०	५६	५२	४९	३८	३१	स्फुट	११७	३२६	०
श	०	१५	२८	३९	४८	५४	५७	५७	५३	४५	३३	१८	०
मं	१५	१३	११	९	६	३	०	स्फुट	८	१२	१५	१८	०

१८।४२ अथ भौमस्य मध्यमेन ९।२९।५५।१२ हीनो जातं भौमस्य म
ध्यम शीघ्रकेंद्रं ३।४।१८।२९ अस्योपरा: ९१।१८।२९ एते पंच
दशाभिर्भक्ता लब्धं ९ खोदिफलक्रमाद्गतो कोलब्धः ३२५ एष्यो
क: २८५ अनयोरंतरं जातं ४० अनेन शेषं ४।१८।२९ गुणितं
जातं १७२।१९।२० इदं पंचदशाभिर्भक्तं लब्धं फलं ।।।२९।१७।
अनेनाधिमकोष्ठस्थापि कवाङ्कतो कोष्ठको जातः ३३८।२९।
१७ अयं पंचदशाभक्तो लब्धमेव शाघं शीघ्रफलं ३३।१८।५५ अस्य
दलं जातं चलफलार्धं १६।४९।२७ इदं मेषादिकेंद्रत्वाद्भौमम
ध्यमे ९।२९।५५।१२ धनं जातः शीघ्रफलार्धसंस्कृतो भौमः १०
।१६।४४।४० ।। अथ भौमादीनां मंदफलसाधनार्थं मंदकेंद्रका

गला १ं ३० ष्टदोषानिचमोकहयेनाह॥रवि॰गोश्विनौ २९ द्विमनवो ५०
तागजा ९८ नवाशा १०९ स्निद्धेन्दवः १२४ खदहनदिनयो
५३॰सुजोंकाः मेदावुपसवेमिनाः ९२ अदद्यौ २१ पपला २८
देवाः ३३ पाशनल ३५ गुरोः भुजगपाश्च॰रस ८ पा ११ विषु १३
मनवो १४ हिवांगवेंद्रा ३५।१५ क्रमात रवि॰गोत्रः १९ खकु
नाः ४॰ रवेच ८॰ एनगनगा ७७ गोष्ठे ९९ शिनन्दाः ९३ पा
नेः भुजेष्वा ४ द्वि ७ वरपति ३ नागशहनः ८ सान्येरकेंद्रजा
त॥८॥ सणाष्टौश्लोकौ नवणीचफलार्थसंस्कनोयहः श्र
आदिवरश्चिनागपमिनराशिभ्यः शुद्धः क्रमेणभौममारभ्यमंद
केंद्रस्यात पतत्क्रमेभवति प्रवृपश्चनवारोराणायौ भौममंदोश्च ४

मे	०	१	२	३	४	५	६	बुपस्था
भो	०	२५	५०	७५	१००	१२५	१५०	द्रवःख
श्रेमंरं	[illegible]	२८	२८	२९	१९	६	०	प्राश
[illegible]	०	१२	२१	२८	३३	३५	३६	योमेदो
[illegible]	१२	९	७	५	२	१	०	श्रे ३७
जी	०	१४	२२	३५	४८	५५	६०	रोमञ्ज
[illegible]	१५	१२	१२	९	७	२	०	शायःद
[illegible]	०	६	११	१२	१४	१५	१५	मेदोस्थि
[illegible]	२	५	[illegible]	१	१	[illegible]	०	शुक्रस्था
[illegible]	०	२९	४	६	[illegible]	२९	१२	मधस्व
[illegible]	१९	[illegible]	१०	१०	१२	४	०	

योराशयो २ मंदोच्चस्थानेग्रहराशयो ८ मंदोच्चं पदंसच्चमंदो।

ग्रता
२।
31

भौ	बु	गु	शु	श
४	७	५	३	८
०	०	०	०	०
०	०	०	०	०
०	०	०	०	०

च्चाच्चीच्चफलार्धसंस्कृतेग्रहेशो।
धिनेसतिमन्दकेंद्रंभवति ८ भौमा
दीनांमंदोच्चचक्रमिदं ॥ इदंभौमा।
दीनांमंदोकचक्रम् अथमंदफल

॥लसाधनमाह ॥ मृजुकेंद्रभुजांशाकादिनामः १५ फलमंकः
प्रगानललूहनितेष्वात् पदिशोग्रहतादिना १५ त्रिघ्नकोदश
भक्तः फलमंशादिमोदम् ॥ ९ ॥ मंदकेंद्रग्रहस्यमंदफला॥
॥नयनेभुजः कार्यः भुजस्यांशेभ्यः पंचदशभक्तेभ्यः स्वल्पा॥

रिफलगणनयामान्तंकोग्राह्यः अनेनोमिमेनांकोमनेरणपेखांशगाः सं
गुणितेभ्यः पंचदशभक्तेभ्यः प्राप्तफलेनगतांकोयुक्तएवकार्यः
तस्माद्दशभक्तेभ्यः प्राप्तफलेनगतांकोयुक्तएवकार्यः तस्माद
शभक्तादाप्तिभागाद्यमंदफलस्यात् अस्योदाहरणं शीघ्रफला
र्धसंस्कृतोभौमः १।१६।४४।४८ अयंपश्चमंदोच्चात् ४।०।१।१
हीनोजातेभौमस्यमंदकेंद्रं ५।२३।१५।१२ अस्यभुजोजातः ।
१६।४४।४८। अस्यभुजांशाः ।१६।४४।४८ एतेदिने १५ भे
क्तालब्धं १ प्रथमकोष्टकस्याधस्तात्गतांकोलब्धः २९ एष्यांकाः
५७ अनयोरंतरेण २८ पोषं ।।४४।४८ गुणितंजातं ४८।
५।४८ इदंदिनेभक्तंलब्धं ३।१५।२२ अनेनगतांको २९ यु

ग्रला क्रोजातः ३।३।१५।२२ एतस्मादष्टमभकालब्धे मेषादिकेंद्रत्वाद्दणा
दिमंदफलेऽपने ३।१३।३३ भौमस्य मध्यमे ९।२९।५५।१३ संयो
२२ ज्य जातो मंदस्पष्टो भौमः ९।३।८।४५। अथ शीघ्रफलान
32 यनम् तत्र प्रथमं शीघ्रकेंद्रम् २।४।८।२९ इदं मंदफलेनऽपनेन ३।
१३।३३। हार्केंद्रके विलोममिश्रुकत्वाद्धहितं जातं मंदशीघ्रकेंद्रं २।१७
५२ अस्य भागाः ७७।४।५२ एतेद्दिने १५ भकालब्धं कोष्ठके ५ कोष्ठा
कस्याधस्थापस्थाङ्कतो को ३२५ एष्यांकाः ३९ ५ अनयोरंतरं
जातं ४० अनेनाधोऽक्वांके ११।०।४।५२ गुणिते ४३।१८।० इदं दिने
भकेलब्धं २।५३।१२ अनेन गतांको ३२५ युक्तो जातः ३२७।५३
।१२ अयं यथाभिर्भक्तो लब्धमधोऽधो शीघ्रफलेऽपने ३२।४७।१९

इदंमंदस्पष्टभौमे ९।३।८।४५ एतत्स्पष्टकेसतिज्यानेनानिमशी
घ्रफलमेसंस्कृतस्पष्टोभौमः ११।५।५८।४॥ एवमेवान्येषामा
पिग्रहाणांस्पष्टीकरणंज्ञेयम् तत्रबुधशुक्रयोःस्वयंशीघ्रोच्चंसूर्यमा
ध्यस्तुमध्यमइत्युक्तत्वात्पूर्वानीतमध्यमगणोत्पन्नंबुधशुक्रयोः शीघ्रा
मपीघ्रकेंद्रंयत्तस्मादेवशीघ्रफलार्धमानीयसूर्यमध्यमेसंस्कार्यं
जीवशान्येभौमवत्स्पष्टीकरणमिति अथफलदानक्रममाह ॥ आ
दौमध्यमेग्रहेचलफलस्यशीघ्रफलस्यदलमर्धंयत्प्रागतंतत्स्था
पनीयंप्रदद्यात् तस्माच्छीघ्रफलार्धसंस्कृताद्ग्रहादुत्पन्नंयन्मंदफ
लंतदखिलंसंपूर्णंमध्यमेग्रहेविदधीतकुर्वीत अंतिमशीघ्रकेंद्रसा
धने तन्मंदफलेनशीघ्रकेंद्रेसूर्यानीतशीघ्रकेंद्रेविलोमत्वेनधनर्णका

ग्र० ला
३३

र्थे धनं चेन्नतांशर्णं स्याच्चेन्नसाधने कार्यमित्यर्थः अतस्तदंति।
मफलीकृकेन्द्राङ्कजत्रंशीघ्रफलेनतत्सर्वं समर्प्यणं मन्दस्पष्टग्रहे स्पा
ष्टवङ्गनर्णं देयं ततः स्पष्टग्रहो भवेत् उदाहरणं तु नध्यैव दर्शितं

प्राक्स्फुटमेव चलफलस्य दलं विदध्यात्तस्माच्च मांदमखिलं।
विदधीत मध्यग्रहे विदधीत मध्ये शीकेंद्रकेपि च विलोमम्।
मन्दस्पष्टीकृतं सर्वं चलं त्वविदधीत भवेत्स्फुटोसौ ॥

॥ भौमादीनां स्फुटः अथ भौमादीनां मन्दस्पष्टग्रहे प्राग्वद्गन
णं देयं ततः स्पष्टग्रहो भवेत् उदाहरणं तु नध्यैव दर्शितम्।
तिसाधनमाह मंदांकान्तरमार्कीहृग्गुणाणाभक्ते वाणनगैः ७५

भौ	बु	बृ	शु	श
११	१	४	२	९
५	९	२	१२	२६
५९	४	२	१५	४२
४	०	४९	४६	३

शौरेः ५ खरोमेः ३
विज्ञेयोर्हि २ हृत
शरो ५ हृतेनहस्ता
शाब्दितोमङ्गस्फुटा
सा ११ किंःशानिःग्र

त्कभौमः गुरुर्बृहस्पतिः एषांमेदफलानयनेयत्नेनेभ्यां
कोनकेंनक्रमेणवाणनगैः ७५ पंचसप्तसप्ताश्वैः पंचभिः
५ खरोमेर्त्रिंशाता ३ भक्तेलब्धाघ्रफलंयाश्च नेमंदगतिफ
लेस्यात् विज्ञेयोर्बुधशुक्रयोर्मंदांकोनकेंद्रिगुणेनस्माभ्यंच

ग्रला १४

ॐ

भक्ताघकलादिकं फलेन नघ्नयोर्मंदगतिफलं स्यात् एवं मंदगति
फलेशाघ्रकेंद्रकलीरमगघ्नगते शत्यादिना मध्यगतौ धनर्णे
कृते सा मंदस्पष्टा गतिः स्यात् ॥ १२ ॥ अथ स्पष्टगतिसाधने भौ॰
भौमाद्बुलोकविवरं ५ हतवाणो ५ शाणेशिशहृत्
नवहृन्नेहिहताः ५ भक्तम नडीन गुरुकलयवयैवमुडस्
टासान्स्पष्टाघ्ववेहद्भस्मणान्यनितनाचवक्रा ॥
मादीनामाह ॥ भौमाद्वेममारभ्योतिमपीच्चफलसाधने यज्ञ
नैष्यवलोकोमरंनक्रमेणैभिर्भक्तंकार्यं भौमस्पष्टं ५ भक्ते
बुधस्पष्टं पंचमांशोनगुरुके गुरोस्त्रिभिर्भक्तम् शुक्रसवत्तु ४ ॥

भंके षष्ठेनेर्हिंगुणितानपंचभंके तन्नतेःशीघ्रफलं स्यात् तेन स्मा
मंदस्पष्टागतिः चये चये हृति हीनाशुका कार्या चलोकस्य चये
हीना चलांकस्य चये श्राधिके षुकेन्द्रे ॥ स्पष्टागतिःस्यात्
वेहृद्ग्रहणफलगतिनांतरादवक्रागतिःस्यात् एतदंकेभवति यद
शीघ्रगतिफलमणनकेश्राधिकेमंदस्पष्टागतिर्मूलानंतरा स्फु
णनकगतिफलास्थितिनाविपरीतास्यात्मार्गादृकास्यादिम
र्धः॥ भौमस्य मंदोकोनंतरे १८ श्रमाष्ठैर्भक्ताज्ञानेकलादिक
ले ५।३८ इदं कर्कादिकेंद्रवात्मगमने ३।।२८ एतेजातामंदस्प
ष्टागतिर्मूलानंतरास्फुटनकगतिफलास्यतिनाविपरी २७।२
स्पष्टस्पष्टागतिः भौमस्य चलोकोनंतरे ५० इदं पंचभिःभक्तेल

ब्धेकलादिः ८।०। इदं चपफलत्वान्मंदस्पष्टगतौ २७।२ शुक्रे
श्रा ज्ञानाभौमस्य स्पष्टागतिः ४५।२। अनेनैव श्लोकोक्तक्रमे
१५ ण बुधादीनामपिगतिः स्पष्टीकार्या ॥ बुधस्य मंदस्पष्टाग
35 तिः ६३।५१ स्पष्टागतिः ९।३।२२ गुरोर्मंदस्पष्टागतिः ४।
४२ स्पष्टागतिः ५।२२ शुक्रस्य मंदस्पष्टागतिः ५८।२०।स्फु
टागतिः ७०।२०॥ शनेर्मंदस्पष्टागतिः २।३ स्पष्टागतिः ४।२२
अथ शुक्रभौमयोरंतिमश्लोकोक्तेलक्ष्योग्रमष्टहेम्नूपत्वादं
तरे पतनीपतत्वस्फुटयोस्तयोः स्पष्टीकरणमाह ॥
शुक्रभौमयोश्चलभवांकोयद्येत्यकोभवति एकादशा
हर्षांको भवति तदाशीघ्रकेंद्रस्य पंचदशाद्येनेभ्यो भा।

गेभ्यो येषां यानि पृथक्स्थाप्यानि एकत्रावृत्तभूभ्यः १५ पंचदश
भ्यः शेषाण्यानि नवयोः पृथक्स्थभागशेषाधिकभागयोर्मध्ये यल्ला ।
लिप्ताद्याः शुक्रस्य शीघ्रफलानयनेनेभ्यो भागेभ्यस्त्रिभक्त ।

शुक्रार्कयोश्चलभवं त्वागतं यत्केन्द्रं केः शेषांशाः काश्चपा
तिताः पृथगावृत्तभूभ्यः १५ । येन्याभ्यो गोस्ति ३ विलिप्ताश्च
स्सेनावृत्तपभक्तोल्पाः स्वशीघ्रफलवत्स्फुटयोः स्फुटेंशः ३

यो भागाद्येफलं स्थाप्यं भौमस्य शीघ्रफलानयनेनेभ्यो भागेभ्यः
फलं स्थाप्यम् तन्न शीघ्रफलवद्गुणितांत्यपत्रहेदे यन्नेष्टशुक्रभा
भौमस्येष्टे भवतः यद्यपि भौमस्य पंगुफलखण्डक्रमेणैवेष्टराशेरगम ।

ग्ला
२९
36

येयस्यकस्यापिपिणोत्तफलानयनेत्वं कागमेनेनरं पतितनथा
पिभोमश्रुकयोरेवेकाबाङ्कल्पाद्भक्रम ग्रन्थांतल्पनात्मोक्र
म ग्रथकृनवृषभृत्तुजानोगतेविशेषमाह॥ भोमवृषभ
कृनवृषभृत्तुजानेवेश्यलोकेतिमस्याद्दृशाद्दनपरि
शेषांपानगायुग्मिभक्ताःफलमिवृददनेऽष्टकस्नम ९
गोभिश्चिबाणै ५३ भवतिराशिफलंतस्यानदोनेवर्षं॥
पुत्राणांयदिवलोकःषष्ठीक्रांकेतिमपूर्कादशाद्दपश्य ग्रा
यात्रि नदाषष्ठीवकेंद्रस्यशेषांकादशाद्दताःकार्याःनेकमा
त्रगा १ यु १ त्रि ३ भिर्भक्ताःपतनक्रमभवति ऊजमफलस्य

धनेशीघ्रकेंद्रस्य पंचदशाहृतभागेभ्यो येशेषांशास्तेभ्यो नगैः
समभिभक्तेभ्य आप्तं कलाद्यं फलं यत्तदिषुदस्रै २५ र्युक्तं का।
र्यं तु पस्य चेत्तदा द्विभिर्भक्ताप्तं मेचष्टादि फलं यत्तत्समगोभि
१८ समनवस्या युक्तं कार्यं शुक्रस्य चेत्तदा त्रिभिर्भक्ताप्तं कला
द्यं फलं यत्तत्त्रिबाणैस्त्रिपंचाशता ५३ युक्तं कार्यं तदा नेयोन
ऋति फलं स्यात् इदं गतिफलं ग्रहशीघ्रमस्पष्टं यत्तत्मंदस्फुटग।
तौ सदा स्वर्णं कार्यमिति कृते सा स्पष्टगतिः स्यात् २४ अथ भौ
मादीनां वक्रस्य शीघ्रकेंद्रभागानाह त्रिस्वपैः १६३ पार्जिस्त
भि १४५ पार्श्वे १२५ नगभूपे १६७ खिभवै ११३ क्रमात्कु
जाद्याः चलकेंद्रनवैः प्रयांतिवक्रं भगणांशशेषे २८० पति।

ग्रल नैर्ध्रुवकैर्भयांति पतेनिजनिजांतिमशीघ्रकेंद्रांशाभगणांशेभ्यो
२० भगणेभ्योह्रादशाशाशायस्तेषामंशाः ३८· तेभ्यशोधिताज्ञाताः
37 १९७ । २१४ । २३५ । १९३ । २४७ । पतन्नैसैरंतिमशीघ्रके
न्द्रभागैः क्रमाद्भौमादीनांमार्गःस्यादित्यर्थः १५ अथऋजादी
नांवक्रांशामार्गांशाचक्रम् ॥ अथऋजत्पुरुषानीनांपूर्वी

भौ	बु	बृ	शु	श
१६३	१४५	१२५	१६७	११३
१९७	२१५	२३५	१९३	१८७

भौमादयः दयो
वक्रांशाधपने ग्राम
मार्गांशाधपने स्त्रिमा
ल्यांतिनोह्यधमकदयेति
पूर्वैंगुरुहरिदै १४ रविजस्तुममवंदैः १७ स्वल्पोदयभागाः

संविहीनैर्भगणैः शेषं परत्र यान्ति चाल्पं द्विनिघ्नोभौमोष्ट
यमैरष्टाविंशाव्या २८ श्रेनिमंशोच्चकेंद्राशैः पूर्वस्योदि
ष्णुदयंप्राप्नोति एवं गुरुर्विंदुस्त्वतर्दशाभिः ५४ रविजः
पंचनेत्रैः सप्तदशभिः २७ श्रेनिमशोच्चकेंद्रभागैः पूर्वेउ
दीनपभिः स्वलोदयांशैर्विहीनैर्भगणैः शेषैः २६ उर्वीशैः
३ ३२।३ ४९।३ ४३ एतत्तस्वैरंनिमशोच्चकेंद्रभागैरप
रत्रपश्चिमेस्तंयाति ॥ २५ ॥ प्रथवुधस्य केयोरुदयास्तभा
गानाह स्वपौरे ५ प्रजिनैः २४ परेस्तभृगुवोरुदयास्तो
वदिनैः १५५ नगाद्रिभूमिः १७७ उदयैस्तनेवे २५ स्व

ग्रता
५८
38

खशरैः पंचशानाजिनैश्च त्रिंशाद्धिवैतन्मलैरंतिमशीघ्रकेंद्र
भागैरस्तंहिनेबुधशुक्रयोः क्रमात्परैपश्चिमादिशयुदयः स्यात् ग्र
हदिनैः ५५ नगाद्रिभूमिः ९७ पतन्मलैरंतिमशीघ्रभागै

खशरै ५० श्च जिनैः २४ परैस्तमृगवाणदृषोस्त्वेलदिनैः ५९
नगाद्रिभूमिः ९७ उदयैहतनवैः २०५ छहीइभिः १८३॥
प्रागस्तोदिनदहनैश्च षट्दहरै ३३०।३३६ स्यात् ९ ॥

बुधशुक्रयोः पश्चिमायामस्तः स्यात् प्रतनखैः २०५ महीइभिः
१८३ पतन्मलैरंतिमशीघ्रकेंद्रभागैरस्तंहिनेबुधशुक्रयोः प्राक्
वदिशयुदयः स्यात् दिनदहनै ३३० षट्दहरै ३३६ पतन्मलैरंति

मध्योच्चकेंद्रभागैस्तद्दिनेनयोः क्रमेणप्रागास्तः स्वर्वास्तः स्यात्

॥८९ अथवक्रादीनामंतिमध्योच्चकेंद्रांशेभ्योदिनज्ञानमाह ॥ व

क्रोदयादीनामवधेः प्रागुक्ताभागास्तेभ्योधिकाहीनाल्पदोनि

वक्रोदयादिगदितांशकेभ्योधिकाल्पाः केंद्रांशकाः ह्रिति

हृताद्विहृताह्विभक्ताः सांकेषणत्रुदशाहृतांशाहृताः क्रम

क्रावक्रायमाणदिवसैः क्रमेणागतैष्यम् ॥

मध्योच्चकेंद्रभागाक्रोहभागानामंतरंकार्यं तेनतरभागाद्विगुणि

ताभौमस्यादिनाद्यंभवति गुरोरंतरांशाःसप्ताकोंशव्याः स्वकी

यनवमांशेनाप्तिनास्तदिनाद्यंस्यात् शुक्रस्यांतरांशाद्दशाहा

ता:कार्यास्तेभ्यः षष्टिभक्तेभ्यस्त्र्यांशं दिनाद्यं भवति तद्यथा उक्ता
ग्र.ला निमणी च एकेन्द्रभागेभ्यः १६ कें द्वांशा ह्येनाश्चेन्दादित्ता दिवसा या
११ भवंति ९ अथ बुधशुक्रयोर्वक्रमार्गोदयास्त दिवसमासांश्चाह
39
पूर्वास्ताद् उदयः परेन्द्रजागनिस्तोयास्तमेंदुक्रमोमार्गेप्स्ता
ह्यचदंत ३२ दंत ३२ ददना २ श्रुता १६ ज्याशा ३ दंतैर्दिनैः बोद्ध
स्तत्परतत्परं तत्व भृगोः साधहिमांशास्तेनाष्ठा ८ पिर्षिद्वि
भवो १२२४ त्रिगणो ३ विवरतो १५२ केनाह्वः ५० मासैः क्रमा
क्रमेणाह ॥ बोद्धेबुपस्य पूर्वास्ताद्दंते ३२ दिनैः परेण पश्चिमाया
मुदयः स्यात् ततः पश्चिमोदयाद्दंतै दिनैरस्तं ॥

गतिवक्रत्वं स्यात् ततो वक्राद्दिने ३ त्रिभिर्दिनैरस्तोयास्तंप
श्चिमास्तं स्यात् पश्चिमादस्तमिष्ठोदशभिर्दिनैरयं शुक्रः पू
र्वोदयः स्यात् ततः पूर्वोदयादाज्यायोस्त्रिभिर्दिनैर्मार्गः
स्यात् मार्गादनेर्दिने ३२ पूर्वास्तः स्यात् एवं पुनः पुनर्व
पस्य प्रवर्तनं ह्येयं अथ शुक्रस्य तद्दिनैर्नैवक्रमेणापभि
र्दिनैरुदयास्तं स्यात् शुक्रस्य पूर्वास्तात्सार्धमासद्वयेन २।
१५। पश्चिमोदयः तस्मादष्टमासैः ८ वक्रत्वं ततो वक्र
त्वात्त्रयोदशदिनमासेन ०।२२।३ पश्चिमास्तं ततः
पश्चिमास्तो ततः पश्चिमास्तात्मासस्य चतुर्थांशेन ०।७
पूर्वोदयः पूर्वोदयाच्चतुर्थांशोनमासैकेन ०।२२।३

ग्रला मार्गः मार्गोदष्टमासैः ८।०। पूर्वास्तेस्यात् एवमनेनक्रमेण
ऋ. शुक्रस्यपुनःपुनर्भ्रमणंगमनीयम् ॥ ९८ ॥ अथभावशुक्र
५० णांनीनामस्तादीनांमासादिप्रमाणमाह ॥ भौमस्यपश्चि

भौमस्यास्तादुदयकुटिलर्जुत्वमोद्यंक्रमात्स्यान्मासै
र्वेदैरष्टचदशाभिर्लोचनाभ्यांचदिग्भिः जीवस्योदी
सचरणयुगैःसागरैःसोब्धिवेदैःसोद्ध्येकेनत्रिपुगद
हनैरर्थयुक्तैस्तथार्कैः ॥

मास्ताद्देदैर्मासैःपश्चिमास्तेस्यात् एवंपुनर्पुनर्भौमस्यचक्र
भ्रमणंगणनीयं अथजीवस्यपश्चिमास्तादेकेनमासेन। ५।

पूर्वोदयः न्तनस्सपादचतुर्मासैः ४।०।३। क्रदिलत्वेवा
क्राखचतुर्भिर्मार्गेः मार्गान्त्वांत्रिवेदैर्मासैः ४।०।३। पूर्वो
दयः अनस्सार्धैस्त्रिभिर्मासै २।१५।० वक्रंस्यात्‌ वक्रा

का।भौ।बु।बृ।५।त्रि।३।तिनि।८। षड्विपाश्रयुगिदग्ल
वैरूनऽतुरः क्रमेण नक्रादिगा कोऽदयंप्रयाति
कर्कादिगादभ्यधिकोऽस्तमेति ।। २१ ।।

स्सार्धैश्चतुर्भिर्मासैः ४।१५।० मार्गेः मार्गान्त्सार्धैस्त्रिभिर्मा
सैः २।१५।० पश्चिमास्तंस्यात्‌ पर्वेषामेनैः पुनः पुनर्गणनीयं २०

ग्रला ५९ ५१

क	सिं	कें	ते	हे	यं	म	ॐ	मी	मे	ह	मि
११	१२	१५	१५	१२	११	९	९	९	९	९	९
म	ॐ	मी	मे	ह	मि	क	सिं	कें	नं	हें	यं

अथसूर्योङ्करोहृदयात्लयोरेषानाह ॥ एतज्ञतसूर्या
देभ्योऽपोभ्योधिकोगुरुरत्नगच्छति ॥ ॥ एतज्ञत
सूर्यादेभ्योऽपोभ्यजनोगुरुदयेयाति अथसूर्याङ्कमो ५९

मे	वृ	मि	क	सिं	कं	तु	वृं	धं	म	कुं	मी
१०	८	२	९	९	०	०	९	५	२	८	१०
९	५	९	८	११	१४	५	८	९	५	९	९

रुदयास्तोधानाह ॥ नगौषट्गा गँजोकांर्कापापौलांगर्षट्कां
गर्ऋर्नै भिरजनो कांस्त्रष्ठगुरूः पूर्वेर्षेः उदयानि दिशिध्वाघंगाम
ध्रुवतं षट्काद्दिगजदशाभिः स्त्रैर्यनिहूर्वाल्लम्नः मेषादिस्य
स्तूपांदावम्पपभिरंपैजन : शुरूः पूर्वैस्तामल्लमेति ॥

ग२३ न ग२६

उला ५२ 52

मे	वृ	मि	क	सिं	कं	तुं	वृं	धं	मं	कुं	मी
२	४	६	९	९	५	५	५	५	४	३	३

मेषादिस्थसूर्योदारभ्यक्रमेणैभिरंशैरधिकः शुक्रः पश्चिमा
स्तंयाति ॥ मेषादिस्थसूर्योदारभ्यएभिरंशैर्भक्तः शुक्रः पूर्व
स्यामुदेति ॥ २३ एतेशोकास्सङ्घाः ॥ भौमादीनांसङ्घापि
कारस्योदाहरणंग्रहलाघवेसमासमिति ॥ ३ ॥ ५२